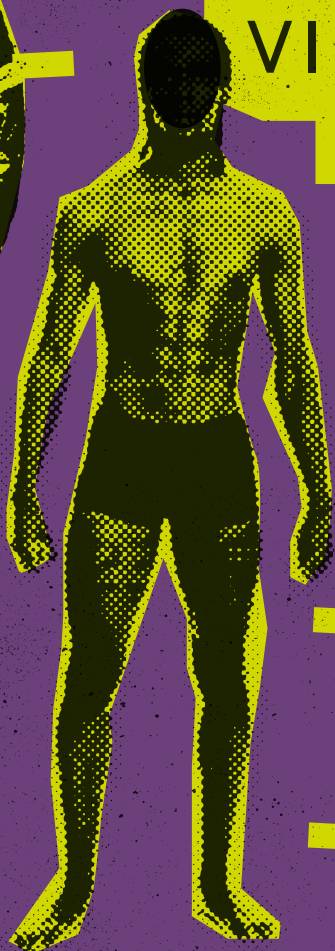

HARRI NÄRHI

VIIMEINEN
VUORO

W S O Y

HARRI NÄRHI

VIIMEINEN VUORO

KIRJOITTAJA ON SAANUT TUKEA
SUOMEN KULTTUURIRAHASTOLTA

© HARRI NÄRHI 2013
ISBN 978-951-0-39972-9
PAINETTU EU:SSA

OLEN AINA HALUNNUT olla taiteilija.

Silloin elämästäni jäisi jäljelle enemmän kuin pelkkä sammaloituva hautakivi ja merkintä väestörekisterissä. Rikkaana ja kuuluisana hyvitän sitten sisarelleni kaikki ne kärsimykset, jotka olen hänelle aiheuttanut. Saan viimein anteeksi, ja minusta tulee eheä, särkymätön.

Siihen saakka minun on tehtävä tätä työtä, jossa puoleeni kääntyy vasta kun joku on kuollut. Hakattu hengiltä, murhattu tai raiskattu, kidutettu, silvottu, poltettu kotiinsa. Siinä vaiheessa kun puhelimeni soi, teosta epäilty on otettu kiinni ja syyte nostettu. Saan asiaa koskevat paperit, otoksia rikospaikalta, selostuksen uhrin vammoista ja poliisin arkistoa varten otetut syytetyn kuvat. Niissä kasvot ovat joskus ivallisen ylenkatseelliset, mutta useimmiten hämmentyneet ja pelokkaat. Ilmeen takaa näkyy ymmärrys siitä, että jokin vaihde on kääntynyt sivuraiteelle, eikä lähtöasemalle voi enää palata.

Yleensä syytetystä on löytynyt luokkakuvia ja ainakin sotilaspassi tai ajokortti. Useimmiten niiden kasvot ovat miesten, mutta nyttemmin yhä useammin myös naisten, tasa-arvo alkaa saada sijaa raaioissakin veritöissä. Olen painottanut, että kuvia saa olla paljon, tässä työssä vähemmän ei ole enemmän. Siksi ohessa on toisinaan

kokonaisia albumeita, kotivideoita, matkapuhelimen ja kameran muistikortteja. Kerran minua käytettiin jopa syytetyn asunnolla katsomassa suurta ja tasokasta öljyvärityötä miehestä tohtorinhatussa, promootiomiekka vyöllä. Sama miekka, jolla hän oli tappanut vaimonsa yli sadalla viiltohaavalla.

Asettelen valokuvat aina mahdollisimman tarkkaan aikajärjestykseen keittiön pöydälle ja katselen niitä suurennuslasilla. Jo ennen varsinaista tapauksen kulkuun tutustumista yritän perehtyä mahdollisimman tarkasti olentoon, joka on päätenyt riistämään hengen toiselta ihmiseltä tai pahimmassa tapauksessa useammalta. Siihen, joka odottaa sellissään tuomiota, jonka langettavat lautamiehet, tuomari ja minä.

Toisinaan saan materiaalin hyvissä ajoin ja sitä on riittävästi. Onneksaassa tapauksessa mukana tulee päiväkirja tai tietokoneelta ja puhelimelta purettuja viestejä. Sellaisissa tapauksissa kaikki käy helpommin, epäilty puhuu omalla äänellään ja pakottamatta, eikä varo sanomisiaan. Silloin päätelmistäni muodostuu terävä taltta, jolla asiantiedon graniittilohkareesta voi hakata esiin sinne kätkeytyn, häälyvän hahmon ja saan hetken ajan olla oikea taiteilija.

Niinä kertoina, kun arviotani tarvitsee syytetyn puolustus, aikaa ja välineitä on aina riittävästi. Jos olen tuolloin sitä mieltä, etten saa luonnehdintaa valmiiksi käräjapäivään mennessä, he pyytävät tuomioistuimelta lykkäystä vedoten ratkaisevaan asiantuntijalauseen. Kerran, toisinaan kaksikin kertaa lykkäysvetoomus menee läpi ja saan keskittyä perusteellisesti. Myöskään laskustani ei silloin tingitä ja kaikki oheiskulut hyväksytään, olipa yhteenvetoni millainen tahansa. Tässä toimessa analyysin tekijän etiikkaa ja lahjomattomuutta ei epäillä palkkioiden suuruudesta riippumatta. Vaikka onhan tietysti niin, että jos suuntaani joustetaan, joutan itsekkin, sitähän vaatii jo kohteliaisuus ja hyvät tavat.

Syyttäjänvirasto on silti se taho, joka tarvitsee apuani eniten.

Kun saan sieltä kutsun, se saapuu varsin usein aivan viime hetkellä ja perehtymiseen jää niin vähän aikaa, ettei se mitenkään voi olla syytetyn oikeusturvan mukaista. Siksi yritin aluksi valittaa asiasta, mutta huomasin melko pian, ettei se johtanut mihinkään. Käsitin lopulta, että Helsingin Porkkalankadulla on oikeustoimen korkein puu ja sen yläöksillä istuvien raskaskalloisten kädellisten ammattitaitoa ei kannata asettaa kyseenalaiseksi. Sellainen kostautui monella tavalla ja huomasin pian muuttuneeni avuttomaksi torakaksi ruokakomeron seinällä.

Kävi niin, että yliopisto ilmoitti kenenkään varoittamatta kirjeellä, jossa sanottiin tuntiopettajien määrää laitoksellani karsittavan ja vakituinen avustajasuhteeni olisi lakkautettavien listalla. Eikä se ollut mikään mitätön asia, sillä siellä pidettävät luennot olivat ainoa vakituinen tuloni, varsinainen leipäni ja elinkeinoni.

Lisäksi verovirasto ryhtyi vaatimaan selvityksiä kuluneen vuoden matkakuluista, alkuperäiset kuitit mukaan. Myös passini peruttiin vedoten niiden uudistamiseen, eikä uutta kuulunut, vaikka halpamatka Marokkoon oli jo maksettu ja liput tulleet. Päivät alkoivat kulua puhelimesta kuunnellessa automaattivastaajien valjuja musiikkivalintoja ja kiinalaista vesikidutusta muistuttavaa hokemaa:

Puhelinvaihteessamme on ruuhkaa. Olkaa hyvä ja odottakaa sulkematta puhelinta. Jonotus maksaa normaalin puhelinmaksun verran.

Lopulta ymmärsin piilevän asiayhteyden ja peruutin syyttäjänviraston käytäntöihin kohdistuneen valitukseni. Puhuin anteeksipyyttävällä äänellä jonkun kasvottoman virkailijan kanssa ja ehdimme Siskon kanssa Tangerin koneeseen. Sen jälkeen en enää kyseenalaistanut vakiintuneita toimintatapoja, vaan käsitin, että kaikki usva ei haihdu aamun tullen. Asiat sujuvat helpommin, kun tajuaa oman paikkansa, eikä turhaan vilkuile sivuilleen tai etenkään ylöspäin.

Enää en valita, vaikka viraston maksamat taksat tarkoittavat

paikalle saapumista halvimmalla kulkuvälineellä ja tunnit korvataan minimipalkan mukaan. En nurise edes sitä, että kun toiselle paikkakunnalle lähtiessään voi vähentää laskussaan junalipun hinnan, mutta ravintolavaunussa joutuu maksamaan omasta kukkarostaan. Tyydyn matkustajakotiin hyvän hotellin sijasta ja syön jossain rasvahöyryisessä hampurilaispaikassa.

Syyttäjänvirastosta tullut lausuntopyyntö kun ei ole koskaan pyyntö, vaan käsky, isännän ääni piiskatulle koiralle, *her Master's voice*. Eräänä kertana ei auttanut edes selitys, että olin ajelemassa kesälomalle ja sillä hetkellä jo satojen kilometrien päässä kaupungista.

– Te olette, rouva Koponen, ainoa, jonka luonnetodistus on riittävä tässä tapauksessa. Eikä tätä juttua voi siirtää syksyyn, jottei syyte vanhene. Mutta voimmehan me tietysti lähettää poliisiin hakemaan teitä etsintäkuulutuksen kanssa. Vaan miltä sellainen sitten näyttäisi teidän ansioluettelossanne? Ja ikävähän teidän sieltä saakka olisi poliisiauton takakopissa matkustaa.

Nariseva naisääni toisessa päässä ei sanonut edes tohtori Koponen vaan rouva, vaikken mikään rouva olekaan. Hän halusi ilmeisesti minun ymmärtävän miltä tuntuisi olla ilman tohtorin titeliä ja tiesin, että he pystyisivät poistamaan jopa sen. Eihän yliopiston autonomisuus sentään valtiovaltaa ylitä, valtio ensin, järki ja kohtuus sitten. Manailin kitkerästi asioiden tilaa siinä ja silloin, mutta tein silti nöyrän U-mutkan Kontiolahden kohdalla.

Näiden kahdentoista vuoden aikana olen sisäistänyt asiaan liittyvät säännöt ja käytännöt, saatan harmitella jotain mielessäni, mutta osaan pitää suuni kiinni. Jokainen kun on sittenkin vain parvessaan rähättävä rastas hierarkian tikapuilla ja alimmalla pienalla saa eniten paskaa niskaansa.

Lausuntoani ei toivota kovin usein, puolisen tusinaa vuoden mittaan, enemmänkin olisi talouskukkaro tarvinnut. Tapauksista

useimmat ovat itsestäänselviä, rutiinityötä, jossa erehtymisen mahdollisuus on olematon. Paloittelumurhasta syytetty ja ruumiista osia syönyt on helppo todeta mielenvikaiseksi, eikä isänsä ja äitinsä jalkajousella ampunutta ole vaikea luonnehtia tunne-elämältään epävakaaksi. Alle vuoden ikäisen vauvansa huumehuuruissa kuoliaksi hakannut tai entisen tyttöystävänsä tuleen sytyttänyt ei tarvitsisi minun arviotani sekavuudestaan, mutta usein sellainen silti halutaan. Lausuntoani käytetään oikeuspsykiatrin arvion ohessa, kun päätetään syyntakeettomuudesta, siis siitä onko syylliseksi todetun oikea paikka vankilassa vai hullujenhuoneella.

Toteutan arvioissani aina omaa oikeustajuani, Suomen laki on turhan lempeä. Olipa veriteko miten raaka tahansa, tuomittu vapautuu vankilasta useimmiten muutamassa vuodessa – ja kuudessa tapauksessa kymmenestä tappaa uudestaan. Mutta mielisairaalan suljetulta osastolta ei pääse läheskään yhtä helposti ja vuosikausien vahva psykelääkitys muuttaa tehokkaasti koko persoonan toiseksi. Ulos kävelee vain lempeästi virnuileva pehmolelu lääkemääräykset taskussaan, ja jos oikein hyvin käy, lopettaa itsensä melko pian pois päästyään.

Ensimmäisinä vuosina valvoin öitä, kun pohdiskelin ihmisen kykyä järkyttäviin, järjettömiin tekoihin. Näin painajaisia uhrien vammoista, itkin toisinaan tuntikausia, kun isien tai äitien teot lapsiaan kohtaan pimensivät mieleni taivaan ja pelkäsin särkyväni kokonaan. Kunnes oli päätettävä, pitäisikö harkita uravalintaa uudelleen ja luopua kokonaan siitä kaikesta. Siitä huolimatta, että olin harkitusti tähännyt alalle, uhmannut vuoden ajan nokista sumusadetta ja harmaata talvea Portsmouthin yliopistossa lukemassa kriminaalipsykologiaa. Käytin siihen omalta laitokseltani saamani vaatimattoman apurahan, kun ainetta ei Suomessa opeteta, elin vaatimattomasti ja tein paljon työtä, suoritin kaiken vaaditun ennätyssajassa.

Sen unelman varjoon jäi myös silloinen poikaystäväni, joka kävi luonani Englannissa kerran mutta ilmoitti jo keväällä löytäneensä toisen naisen, kuten näissä tapauksissa on muotia. Ymmärsin silti häntä, siinä iässä vuosi on pitkä aika, varsinkin niin komealle kuin hän ja yliopiston himokkaat nartut aina ympärillä mekkoaan korviin kiskomassa.

Tapasimme sitten enää kerran, kun hän tuli väitöstilaisuuteeni lastenvaunuja työntäen ja vauva oli niin suloinen, etten minä olisi kyennyt hänelle sellaista antamaan. Onnitteli minua oikein kädestä pitäen ja olin näkevinäni jotain kaipuun tapaista hänen silmissään. Vaikka saattoihan se olla minun puoleltani pelkkää hylätyksi tulleen toiveajattelua.

Niiden uhrausten takia päätin jäädä, etenkin kun työllisyysnäkyvät alalla ovat hyvät, väkivaltarikokset eivät tästä maasta lopu. Tosin on yhä joitain juttuja, joita ruotiessani muutun tuskaiseksi, näen perkeleellisiä painajaisia ja on pakko lääkittää itseään. Ginillä jatkettu valkoviini ja nukahtamislääkkeet riittävät yleensä, mutta välillä tarvitsen myös oikeita unilääkkeitä ja Siskolle määrättyjä opamoxeja tai diapameja. Niin harvoin sentään, ettei apteekki ala kysellä kasvanutta kulutusta, kaikki mahtuu edelleen hoitorajoihin. Onhan annostuksessa muutenkin vaihtelua Siskon mielialojen mukaan, kun niihin vaikuttaa milloin mikäkin arvaamaton syy. Muutamia päiviä jatkunut sade saattaa aiheuttaa painostavaa melankoliaa tai odotetun tv-sarjan jakson jääminen olympialaisten keihäänheiton alle voi johtaa pitelemättömään itkukohtaukseen. Toisinaan pelkkä hermostuminen muuttuu kaikenkieleväksi häädäksi, mitätön harmi hallitsemattomaksi paniikiksi.

Oma tarpeeni rauhoittaviin lääkkeisiin on nyttemmin vähentynyt, sillä myös tämän omituisen tehtävän kauhukuviin tottuu, jos niitä on riittävästi vuodesta toiseen. Ihmisen mieli oppii pitämään etäisyyttä, työtä tuntuu tekevän joku muu, ellei suorastaan jokin

muu, kauko-ohjattava mekaaninen lelu. Sellainen, joka laskelmoi ilman tunteita, punnitsee pelkkiä tosiasioita, eikä tunne yhteisyyttä uhreihin tai epäiltyyn. Empatia on ylellisyys, johon tässä toimes-
sa ei ole varaa, jos haluaa säilyttää järkensä lyhdyssä edes lepattan-
van liekin.

Ymmärrettyäni tämän olen alkanut ottaa rennommin, lakannut
pohtimasta liikaa arvioideni seuraamuksia. Olen tietysti osaltani
ratkaisemassa vangitun tulevaisuutta, mutta viime kädessä lopul-
lisen tuomion langettaa aina oikeusistuim. Sekin vasta silloin, kun
itse olen jo alkanut unohtaa koko teon ja sen sydäntä kylmäävät
yksityiskohdat.

Kaikki on asettunut sijalleen. Olemme asuneet Siskon kanssa
tässä talossa kahden siitä lähtien, kun keväinen merijää petti isän ja
äidin alla kolmetoista vuotta sitten. Oma suruni sen suhteen haih-
tui pian taloudellisen vastuun ja työasioiden pyörteeseen, Siskosta
en osaa sanoa. Kun elää niin kaukana järjen ja tavallisten tuntei-
den todellisuudesta kuin hän, ei ulkopuolisessa maailmassa järky-
tä tai satuta kai enää mikään. Kuolema ei pelota, ketään ei jää kai-
paamaan.

Samalla hänen viileä välinpitämättömyytensä auttoi minua, sain
siitä voimaa. Opin sisareltani, että tapahtunutta ei voi muuttaa, mur-
he on vain itsekästä menetyksen tunnetta ja hapanta pettymystä.
Kaikki jatkuu entisellään, illalla vuoteen vierelle laitetut tohvelit
ovat aamulla siinä, heräätpä tai et, rannekellosi käy, vaikka valtimo-
si ei enää syki. Soittelemalla oikeisiin paikkoihin saattaa saada tv-oh-
jelman tulemaan uusintana, mutta meren nielemät eivät tule takai-
sin, vaikka valittaisit korkeimmalle mahdolliselle taholle.

Toisaalta Sisko oli ollut kauan poissa, vuosia jossain ulkomail-
la, eikä sinä aikana antanut juurikaan kuulua itsestään. Joskus
tuli joulukortti Rio de Janeirosta tai äitienpäivätervehdys Kuala
Lumpurista. Hautajaisiin hän sentään ennätti vaikka ehdin olla

varma, ettei hautaustoimiston itsevarma virkailija tavoittaisi häntä ajoissa. Mutta riittävän osaavissa käsissä internet löytää kai ke-
net tahansa ja kaksi päivää ennen siunaustilaisuutta hän laskeutui
Seutulaan Kalkutan koneesta. Sitten hän jäi luokseni, muutti van-
haan huoneeseensa yläkertaan, minä otin omakseni isän ja äidin
makuuhuoneen alhaalla. Hän tyhjänsi omasta kerroksestaan om-
pelukamarin, raahasi sieltä äidin Singerin ja kangaspuut mankeli-
huoneeseen, kun sitä ei koskaan sellaisena käytetty.

Viikon kuluttua hautajaisista Sisko kävi kokoamaan yläkerran
tyhjän huoneen lattialle tulitikuista pienoismallia isän ja äidin vih-
kipaikasta, Ylistaron Komiasta Kirkosta. Piirustukset hän tilasi jos-
tain seurakunnan arkistosta, kertoi tekevänsä mallin suhteessa yksi
kahteenkymmeneenviiteen, päätornista tulisi yli kahden metrin
korkuinen.

Aluksi hän osti kymmenen punttia tikkuja, neljätuhatta viisisa-
taa kappaletta ja sai rakennettua niistä vain osan sakastia. Nyt kirk-
ko täyttää koko huoneen ja tornin risti hipoo laipiota. Yläkerran
pihanpuolen ikkunaa avaamaan tai sitä pesemään ei sen goottilais-
katedraalin ohitse ole päässyt enää yli vuoteen, ja koko huone le-
muua maitoiselle puuliimalle niin vahvasti, ettei haju varmaan läh-
de enää koskaan.

Talo on maksettu velattomaksi, mutta se on kaupungin vuokra-
tontilla ja pelottavan nopeasti rapistumassa. Isommilla sateilla tu-
lee vesi laipion läpi eteiseen, ulkopuolen vuorilaudat alkavat olla
alaosiltaan homeessa ja pannuhuoneen betonilattia halkeilee talvi
talvelta yhä enemmän. Monet sähköjohtojen eristeet ovat niin ha-
peroituneet, että palotarkastaja on parilla viime käynnillään huo-
mauttanut niistä vakavaan sävyyn. Pakkasella ikkunat jäätyvät ja
isommalla tuulella rakenteet paukkuvat pelottavasti, toisinaan tun-
tuu, että koko tölli romahtaa niskaan millä hetkellä tahansa.

Hyvillä säillä viihdymme silti yhä hyvin, vaikka kahdella nai-

sella onkin toisinaan liikaa työtä. Onneksi lumen luomisessa auttelee ylempänä saman tien varressa asuva mies, Woland, jonka etunimeä en ole koskaan kuullut, äiti ja isäkin sanoivat häntä aina vain Wolandiksi. Muutaman kerran vuodessa hän tuo myös takkapuita ja hakkaa ne haloiksi liiteriin. On apuna muissakin töissä, kun viemäri ei vedä, hormista tunkee nokea tai puutarhan villiintynyttä heinää on leikattava viikatteella. Hän käy kastelemassa sisäkukatkin silloin harvoin, kun olemme Siskon kanssa jollain pitemmälä lomalla ja asettelee hiirimyrkyt, kantaa niiden raadot tunkkiolle.

Haloista hän ottaa pienen maksun, muuta palkkaa ei huoli edes tyrkyttämällä, suostuu sentään kahville. Harmaan, hapsottavan tukkansa ja valkoisen poskipartansa kanssa hän näyttää aivan Lee Marvinilta siinä jossain villin lännen musikaalissa. En ihmettelisi jos kävisi laulamaan *I was born under a wandering star... snow can burn your eyes but only people make you cry...* vai miten se meneekään.

Tehtyään työnsä Woland istuu keittiössä katseessaan surumielistä elämänväsymystä, mutta samalla jotain haastavaa ja uteliasta. Joka kerran hän kysyy kiusoitellen samaa:

– Eikö sitä vieläkään ole tähän taloon tämän tuoreempaa miestä löytynyt?

Hymyilee sen sanoessaan niin, että kultahammas välähtää, eikä odota vastausta, mutta myöntyy aina toiseen kuppiin kahvia.

Kesäisin elämme Siskon kanssa imelää idylliä omenapuiden ja liekkikitojen keskellä, omissa oloissamme Pitäjänmäen vanhojen vaahteroiden ja tammien siimeksessä. Taivas taittuu haaleansinisenä ympäri maailman ja me olemme sen alla ketään kaipaamatta, kyläisinä kuin kissat kaikesta tapahtumattomuudesta.

Talvisin pihan nietokset korostavat eristyneisyyttä, räystäistä roikkuvat jääpuikot tekevät talosta viihtyisän pesän, jossa nukumme talviunta nähden unia keväästä silmät auki. Toisinaan, kun se

kaikki alkaa käydä liian raskassoutuiseksi, teemme jonkin edullisen etelänmatkan, useimmiten äkkilähtöjen erikoistarjouksena viikon, kaksi. Siellä Sisko käyttää surutta hyväkseen kaikkeen valmiita rantapoikia ja juhlii pitkälle aamuun ventovieraiden joukossa, milloin minkäkin maan silkinmustassa yössä. Sopivasti viinistä ja tequilasta humaltuneena hän ei eroa muista juhlijoista, hänen vauvaansa ei huomaa. Turistidiskojen tanssilattialla paikalliset kollit kieppuvat hänen ja muiden kiimaisten naisturistien ympärillä sie- raimet suurina hajuveden ja pillun tuoksusta, eivätkä karsasta ke- tään jonkin pienen vajavaisuuden tähden. Kukaan ei näytä ihmet- televän hänen toisinaan outoja ilmeitään tai kiljahteluaan, kun ta- kapuolen onnenpyörä lupaa varmaa päävoittoa ja rinnat hytkyvät kutsuvan riettaasti.

Lähden iltaisin mukaan, mutta palaan hotelliin melko pian ruokailun ja yhden lasillisen jälkeen, annan Siskon toteuttaa luon- toaan ilman riitaa tai rajoituksia. Aluksi pelkäsin hänen joutuvan vaikeuksiin narttumaisen käytöksensä vuoksi, mutta koskaan hän- nelle ei tapahtunut mitään, mitä hän ei olisi halunnut, vaikka hän toisinaan palasi retkiltään tukka sekaisin ja osa vaatteista hukassa. Lopulta annoin hänen mennä kinastelematta, mikäpä minä olin muutenkaan häntä neuvomaan, kun olin iältänikin vain puoli tun- tia vanhempi.

Itse en etsi niiltä matkoilta seuraa, vaan päivänpaistetta ja rau- haa. Siellä en halua olla kukaan, käytän usein jopa keksittyä nimeä ja jos joku kysyy ammattiani, kerron olevani työssä hautaustoi- mistossa vainajien meikkaajana. Sellaisesta ei kukaan halua kuulla enempää ja jos seura on epämieluisaa tai turhan tungettelevaa, pu- hun ainoastaan siitä:

– Kerran piti laittaa nätiksi semmoinen seitsemäntoistavuotias tyttö, joka oli auto-onnettomuudessa mennyt tuulilasista läpi, kun ei ollut turvavyötä. Tietäähän sen miten semmoisessa naama sil-

poutuu kalloa myöten. Mutta meillä on työpaikalla ihonväristä si-likonia, ja sillä ja paljolla meikillä saa kyllä rujommankin raadon näyttämään yhtä elävältä kuin teidät tässä!

Toisinaan Siskokin herää ajoissa ja menemme rannalle yhdessä. Hän jaksaa tuijottaa merta silmät ihastuksesta suurina, katselee kai johonkin horisontin takaiseen maailmankaikkeuteen. Toisinaan kiljuu vesirajassa lasten joukossa silkasta ilosta, kun saa pärskeitä päälleen, pitkät, vaaleat hiukset auringossa hehkuen, se höperö ju-malatar Helios.

Niin on nyt hyvä, olemme ottaneet elämän haltuun, maapal-lo ei pyöri, vaan on vakaa kamara jalkojemme alla. Välillä kaipa-an miestä viereeni, tuon toisinaan sellaisen kotiin jostain baarista ja vien sänkyyni. Mutta yksikään heistä ei jää, eivät nekään, joiden haluaisin. Osa tuntuu kavahtavan työtäni, toiset taas Siskon miet-teliästä läsnäoloa, joka saattaa äkisti muuttua itkuksi tai käydä vie-raan kimppuun kynnet raivon koukussa. Niinpä seksistä on tullut vähitellen vain satunnainen tarve, helposti tyydytetty kuin nälkä ja jano, yhtä nopeasti unohdettu.

Joskus lounastan kaupungilla jonkun opiskeluaikaisen ystävän kanssa, mutta vuosien kuluessa yhteiset puheenaiheet vähenevät sitä mukaa, kun heille syntyy lapsia. Silti he jaksavat olla olevinaan kiinnostuneita elämästäni ja kaikki muistavat kysyä:

– Entäs sinulla? Vieläkö asut siinä vanhempiesi talossa?

Yrittävät verhota säälin katseestaan, mutta onnistuvat vuosi vuodelta yhä huonommin, eivätkä monet enää edes soita. Eikä mi-nuakaan kiinnosta katsella heidän iänikuisia valokuviaan jostain Viivin tarhan joulujuhlista tai jonkun räkänokkaisen Janin ensim-mäisestä koulupäivästä. Niissä kun on jollain tapaa makaaberi tun-nelma, ne ovat täynnä samanlaista hukatun elämän apatiaa kuin ne otokset, joita näen työssäni kaiket päivät.

En edes halua enempää seuraa, sillä tavalla kaikki on tuttua,

meillä on siistiä ja puhdasta, tavarat paikoillaan. Sisko on oppinut hoitamaan viherkasvejamme ja tekemään osan keittiötöistä, hän imuroi perjantaisin koko talon ja kahdesti vuodessa käyvät siivousfirman vietnamilaistytöt pesemässä ikkunat. Lämmitysöljyn hinta tosin nousee joka vuosi ja ruokalaskuun tuntuu kuluvan yhä enemmän rahaa, mutta mistään tarpeellisesta ei ole tarvinnut vielä tinkiä.

Niin tottunut olen siihen piparkakkutalomme lempeään rauhaan, että pelästyn pahasti ovenkolkuttimen ääntä. Istumme keittiössä, Sisko on juuri saanut tiskattua, olin lukemassa hänelle illan televisio-ohjelman kohokohtia.

Siihen aikaan on jo pimeää, eikä meillä koskaan käy ketään.

MENEMME ETEISEEN JA Sisko vilahtaa yläkertaan. Hän ei halua kenenkään vieraan näkevän itseään etenkään nyt, kun on suihkun jälkeen jo yöpaidassa. Muutenkin hän on ujo näin kotimaassa ja varsinkin selvin päin. Odotan, että hänen askeleensa lakkaavat kuulumasta rappusista, vasta sitten sytytän ulkovalon. Niin paljon olen joutunut lukemaan selostuksia tuntemattomien tunkeutumisesta jonkun kotiin, etten koskaan aukaise ovea katsomatta ensin ikkunasta.

Portailla seisoo mies, tummat hiukset, hipaus harmaata ohimoilla, kainalossa ohut salkku.

On yksin, joten tuskin mikään Jehovan todistaja, ja siisteissä vaatteissa, suorat housut ja musta nahkatakki, vaaleansinisen paidan päällä kravatti. Pihalla on auto, valkoinen Audi, uuden näköinen. Se tuntuu rauhoittavalta ja samalla hetkellä muistan, miten olinkaan voinut unohtaa? Katson eteisen seinäkelloa, se on täsmälleen kahdeksan, kuten oli sovittu.

Avaan heti.

- Iltaa! Oletteko tohtori Koponen?
- Olen. Ja te olette komisario Rausku?
- Ainakin aamulla olin, kun peiliin katsoin. Vaikka ei sieltä ny-

kyään näy kukaan tuttu mies. Ajokortin kuvastakaan ei saa enää näköistä kuin rypistelemällä.

Ilkikurinen hymy, tunnen santelisen partaveden tuoksahtukseen.

– Käykää peremmälle! En muistanut koko tapaamista.

Sen sanominen on typerää. Sosiaaliset taidot ruostuvat käytön puutteessa, tulee puhuttua kaikki mikä nousee mieleen, ajattelematta lainkaan miltä se kuulijasta tuntuu.

– Sellainen on ihan liian tuttua minullekin. Saatan kotona mennä olohuoneesta keittiöön ja ihmetellä siellä, mitä varten sinne tulit. Sitten on palattava sinne mistä lähti, että muistaisi. Mutta minä nyt olen jo tämmöinen vanha huuhkaja muutenkin.

Ei ole varmaan kymmentä vuotta minua vanhempi, aika komea, hoikka ja harteikas, hyvä ryhti. Ojentaa kätensä.

– Antero Rausku. Muttei paholaisrausku, vaikka entinen vaimo niin aina väitti. Sanovat Antiksi, se tuntuisi tutummalta.

– Tiina.

Hän laittaa takkinsa eteisen tuolin selkänojalle.

– On meillä naulakkokin. Ja henkareita.

– Ihan hyvä sillä tuossa on, pelkkä työpusakka.

Aikoo riisua kengät, mutta siihen ennätän:

– Ei tarvitse, huomenna on siivouspäivä. Eikä ole satanut mo-
neen päivään, ei tule kuraakaan.

Hän kävelee perässäni keittiöön ja olen iloinen, että Sisko ehti yläkertaan. Olen väsynyt siihen, että joku katsoo meitä kuin vertailisi väärää rahaa oikeaan, vaikka luulisi jokaisen nähneen identtisiä kaksosia. Sellaisesta huomaa heti laiskan mielen, joka tarvitsee näköaistin toistuvaa vahvistusta asialle, jonka järki on tajunnut ajat sitten. Heistä tulee mieleen päätään kallisteleva koira, joka tekee edelleen niin nähdäkseen paremmin, vaikka on ollut sokea jo vuosia.

– Anteeksi nyt vain tämä häiriö näin myöhään. Istummeko tähän?

– Mennään mieluummin peremmälle, tässä on vielä pöytä pyyhkimättä.

– Asia ei voinut odottaa ja kun tämä oli tässä kotimatkan varrella, niin ...

Kuulen Siskon liikkuvan yläkerrassa, mutta en ala selittää mitään, eikä Rausku kysy, on sen verran herrasmies. Jos tuntee tungettelevansa, on aivan oikeassa, en ymmärrä miksi hän tuli, kun jo puhelimessa torjuin niin kohteliaasti kuin osasin. Kai sen takia puheeseeni lipsahtaa sävy, joka kuulostaa etikkaisen happamalta.

– Ymmärsittekö Te lainkaan mitä minä tarkoitin silloin, kun soititte? Että minä luonnehdin ainoastaan henkirikosten tekijöitä ja heitäkin vasta sitten kun syyte on jo nostettu. Tämä teidän juttunnehan liittyy omaisuusrikoksiin, joihinkin ryöstöihin? En halua osallistua asiaan näin varhaisessa vaiheessa, tässä on tutkinta aivan kesken, eikä tekijästä mitään tietoa?

Vaikuttaa siltä, ettei hän lainkaan kuule mitä sanon, kun häiriintymättä levittää salkustaan papereita pöydälle. Olen sytytellyt sivupöydille ja kirjahyllyyn kynttilöitä ja tehnyt tulen takkaan. On alkanut tuulla, talon nurkat vonkuvat, kuivia vaahteran lehtiä kieppuu ikkunan takana.

– Teillähän on täällä viihtyisää kuin sisustuslehdessä, tuo sohvakin suoraan laiskurin taivaasta. Oletko ihan itse suunnitellut?

Jotain outoa siinä kohteliaisuudessa on, kätkeytä ivaa tai muuta asiaan kuulumatonta. Ehkä hän on haistanut rakenteiden hommeen, joka päivien lämmettyä alkaa tuntua taas.

– Perintökaluksista suurin osa, vanhempien peruja, kiitos vain. Mutta ihan periaatteesta minä en rakenna luonnearviota tekijästä, josta ei ole mitään oikeita faktoja. Tiedän, että sellaista tehdään joissain maissa, mutta itse olen sillä kannalla, että sellainen on silk-

kaa arvailua, eikä mitään oikeaa tiedettä.

Olen oikeassa, mutta se ei tunnu vaikuttavan Rauskuun millään tavalla. Hän vain sulkee salkkunsu ja taputtaa kämmenellään paperipinoa pöydällä. Päälimmäisenä siinä on mustavalkoisia valokuvia ja tietokoneen muistitikku.

– Saa sinutella, Tiina, johan me jonkinlaiset sinunkaupat teimme. Antti.

Hymyilee, mutta hänen äänensä ei ole enää ystävällinen. Se on lopullisen luja kuin isällä, joka sanoo lapselle, että karamelleja ei enää tule. Hämmennyn siitä, kukaan ei yleensä puhu minulle siihen sävyyn.

– Syyttäjänvirastossa väitettiin, että sinä olet tässä toimessa paras koko maassa. Ymmärrän kyllä, että sinulla on periaatteesi, mutta me olemme tutkimusten kanssa umpikujassa. Nyt on lisäksi alkanut näyttää, että myös uhreja tulee, yksi on jo teho-osastolla. Eikö sinustakin olisi parempi kyetä estämään sellainen kuin pohtia omaa etiikkaansa vastakaivetun haudan juurella?

On arveluja, joita ei kannata kyseenalaistaa.

– Tässä on oleellisin osa materiaalista, jonka olemme tähän saakka koonneet. Jotkin niistä ovat salaisia, mutta sellaisissa on tarra, joissa se mainitaan, niin kuin sinulle on tietysti ennestään tuttua. Ei ole kaikkiaan kovin paljoa, jos ottaa huomioon, että tätä on jatkunut jo kolmatta vuotta. Kuvat ovat pääosin turvakameroista, poimin tähän parhaat, mutta toimitan lisää jos tarvitset. Mukana on myös pari poliisin omien psykologien arvelua, vaikka et niillä mitään ehkä teekään. Runot ovat kopioita niistä, joita hän on jättänyt rikospaikoille.

– Runot? Tämä on siis se...

– Niin on, Ranuan Robin Hood. Jonkun tyhmän kesätoimittajan keksimä nimi. Ranuan OP-pankisshan tämä viskoi ensimmäisen kerran osan saaliistaan pitkin salia ja muutaman todistajan mu-

kaan huusi samalla: Tässä on köyhille pankkitukea! On siitä asti ollut yleisölle jonkinlainen sankarin tapainen. Aluksi nuo runot olivat pelkkää irvailua, lähinnä poliisin kustannuksella. Varsinkin minun, kun olen tämän tutkinnan puitteissa päätenyt jonkin verran lehtiin ja uutisiin. Tämmöinen on esimerkiksi niistä riimittelyistä kolmas, olet saattanut lehdissä nähdäkin... Tämän jätti Kokkolan Nordbankeniin.

Valokopiossa on kierrelehtiöstä repäisty ruutupaperi, jolle on kirjoitettu:

*Täältä nyt nostan
Mulle kuuluvat rahat
Sillä tavalla koston
Pankin rivot ja pahat
Varmaan perääni lähtee
Taas poliisin parhain
Komisario Rausku
Melko tyhmä jo varhain*

Tekstaus on tasaista ja siistiä, kirjoitettu varmaankin jo etukäteen.

– Mistä tämmöinen kynäilyn tarve johtuu, se on asia, jonka toivoisimme sinun selvittävän. Siis voisiko siitä päätellä jotain hänen taustastaan ja henkisestä tasapainostaan. Miehistöpula on helvetinmoinen ja pitäisi löytää jokin peruste, jotta saisimme lisää väkeä muualta talosta.

Sanottuun liittyy tarkoitushakuinen toivomus, ei edes peitelty. Ymmärrän, että heidän polttavassa miehitystarpeessaan periaatteet ovat pelkkää aletavaraa ja minut halutaan sen puutteen näyteikkunaan mallinukeksi. Siksi hän on tullut tänne iltapimeässä, eikä kutsunut minua Pasilan poliisiasemalle kaikkien nähtäväksi.

Antero keskeyttää ja poimii kuvien joukosta yhden, jossa hup-

pupäinen, ilmeisesti mies, ampuu isolla käsiaseella sisätilassa. Suuliekki erottuu selvästi ja on kirkkautensa takia ylivalottanut kuvaa siitä kohdasta.

– Tuo on Loviisan Nordeasta tänä aamuna, muutama tunti ennen kuin päätin soittaa sinulle. Paikallinen poliisi sattui vapaapäivänään konttoriin ja kun hänellä oli ase mukana, hän päätti puuttua ryöstöön. Olet ehkä kuullut uutisissa?

– Enpä ole tänään katsonut. Tai kuunnellutkaan. Tässä työssä saa kamaluuksista muutenkin ihan tarpeekseen. Ase mukana omalla ajalla? Onko sellainen edes sallittua?

– No ihan tarkkaan ottaen ei tietenkään, mutta on se silti maan tapa varsinkin pienemmissä poliisipiireissä. Yleensä sillä uhkaaminen riittää, kun sanoo olevansa poliisi. Tässä tapauksessa pistoolissa oli jopa varmistin päällä. Mutta tuo ampui heti, katkaistu haulikko sillä siinä kuvassa on, kuten muissakin. Susihauleilla ladattu, suljetussa tilassa oli melkoinen onni, ettei sivullisiin osunut, haulit ovat sentään yli puolisenttisiä halkaisijaltaan. Kyläpoliisi on nyt teholla, vaimo ja kolme alaikäistä lasta. Eikä tuo edes karannut paikalta, vaan keräsi kassit täyteen rahaa, vaikka uhri makasi verilammikossa pankin lattialla. Sitten heitti – tässä toisessa kuvassa – nipun seteleitä ilmaan, niin kuin hänellä on tullut tavaksi. Toisen vielä kadulla ja käveli sitten pois, eikä kukaan nähnyt häntä sen jälkeen. Tai nähneet eivät ainakaan ole ilmoittautuneet.

Komisario Rauskusta varmaan tuntuu, että koko kansa on salaliitossa häntä vastaan. Hän on Cary Cooper *Sheriffissä*, kello käy, mutta junan tuloajasta ei ole mitään tietoa.

– Voi vain toivoa, että tuo ampuminen vähentää sitä sankarin mainetta. Vaikka en minä oikein usko, kun moni ajattelee, että poliisin oma syyhän se oli ja ainahan ne ovat rikkaitten rahoja suojelemassa. Että saahan sitä rosvoilta ryövätä, sehän on vain punttien tasaamista. Etenkin nykyään, kun pankki ei maksa enää edes talle-

OVELA PSYKOLOGINEN TRILLERI PROFILOIJASTA JA PANKKIRYÖSTÄJÄSTÄ.

Tiina asuu piparkakkutalon
lempeässä rauhassa, huoltaa
vammainen siskoaan ja auttaa
poliisia luonnearvioiden tekemisessä.

Eräänä iltana hän saa materiaalia
ryöstäjästä, jolla on tapana jättää röyh-
keä loru rikospaikalle. Lopulta Runoilija
esittää vaatimuksen, joka uhkaa suis-
taa raiteiltaan koko yhteiskunnan.

On rosvo ja poliisi, on profiloija ja sen
sisko. On mies, joka osallistui armei-
jan kokeiluun eikä koskaan palannut ta-
kaisin.

Tarina kiittää kohti vääjäämätöntä
päätepidettään, eikä sinne päästäessä
mikään ole enää kuin ennen luultiin.

9 789510 399729

